מסורת הש"ס

ברכות נ. תוספתא פ"ד.

עין משפט נר מצוה

ז
א טוש"ע או"ח סי' ר"ו ס"א

ח
ב טוש"ע א"ח סי' קס סי"ב

מילתיה דר' יוחנן אמרה. ש"מ מדר' יוחנן שכן כל דבר השלם אפי' אכל פרידה אחת וכו' פרי שלם טעון ברכה לפניו ולאחריו: יין בזמן שהוא כמות שהוא חי. ותוספ' היא בפ"ד ונתחלפו התיבות בכאן בש"ס והכי איתא התם בריבא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים דהכתי לא אשתני למעליותא ובמזוג בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים דברי ר"א: אין בו משום אובדן אוכלין. לפי הגי' הכתוב בספרים אדברי חכמים קאי דאין בו משום איבוד אוכלין כשנוטלין ממנו לידים אבל נראה דגם זה ט"ס הוא ובתוספתא גרים וחכ"א אחד זה ואחד זה מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין הימנו לידים וא"כ דברי ר' אבא לפרושי טעמיה דר"א בריש דבריו הם דכל זמן שלא נשתנה לחשיבות אין בו משום איבוד אוכלין:

מילתיה דר"י אמרה שכן אפי' [א] אכל פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה *יין בזמן שהוא כמות שהוא אומר עליו בורא פרי העץ ואין [ב] נוטלין ממנו לידים בזמן שהוא מזוג אומר עליו בורא פרי הגפן ונוטלין ממנו לידים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים בין חי בין מזוג אומרים עליו בורא פרי הגפן ונוטלין ממנו לידים א"ר אבא אין בו משום איבוד אוכלין רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו

שמן

פירוש מבעל ספר הרדים

טובא. בזה אלא תמיהתו איך בירך אחריו דהא כשמסיר גרגרין בזית נמצא האוכל פחות מזית ואין טעון ברכה לאחריו כלל ומפרש טעם ר' רבי יוחנן מפני שהביאו לפניו בזית שלם וחשיב בריה וכל כיוצא בזה אפילו פחות מכזית טעון ברכה לאחריו והבבלי תירץ טעם רבי יוחנן שיה דכי שקלת הגרעין אית בה כל שיעור זית בינוני ודעת רי"ף ורמב"ם דפליג הירושלמי ואפילו אבריה שלימה פחותה מזית לא מברך אחריו אבל התוספות והרא"ש והרשב"א נסתפקו במה לא פליג אלא דסבר דהוית לא הוה שלם אלא מרוסק לכך הוצרך לתרץ דגדול היה אין הכי נמי דבריה שלימה אפי' פחותה מזית מברך אחריו וכיון דהדבר בספק כתבו שטוב ליזהר מלאכול בריה שלימה לבדה פחותה מכזית: לשון שני של רש"י בבבלי ה"ג יין עד שלא נתן לתוכו מים אומר בורא פרי העץ ואין נוטלין ממנו לידים וכו' וחכמים אומרים בין חי וכו' אומר עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים ופירש טעם ר' אליעזר משום דיינס היה חזק ולא אשתני למעליותא לברך בורא פרי הגפן אלא בורא פרי העץ כענבים ואין נוטלין ממנו לידים דאין נטילת ידים לאכילה אלא במים לבדן או לפחות ברוב מים דהכי יין מזוג על חד תלת וכתב רש"י וטעמא דרבנן משום הפסד אוכלין. נראה דהיינו דקאמר הכא רבי אבא אין בו משום אובדן אוכלין כלומר טעמא דרבנן משום דנכסי דאיכא ביה מיא ותזי לנטילה מ"מ אסיר ליטול בו: ומתמה אר' אלעזר. אטו מי

לית

מראה פנים

מליח ועובדא אחרת הוה ששהביאו לפניו זית שלם. אך ביסיה איכא למידק מיהא על דבריהם שכתבו שם דשתי מעשים הוו חדא שהרי נראה להדיא דהיינו עובדא דהכא והיינו עובדא דהתם דר' חייא בר ווא דהכא הוא בעצמו ר' חייא בר אבא דהתם וכן העתיק הרא"ש והתוס' שם והוה ר' חייא בר אבא מסתכל ביה וכו' גזה א"ל לפנים ואף אם נאמר דזה אפשר לדחות דאפילו כך בעובדא אחרת הוה ונראה אותו ר' חייא בר אבא בפעם אחר שאכל זית שלם ולא הוה מליח. נניח גם להאי דוחקא מ"מ קשה הא בהדיא קאמר הכא לקמן ר' חייא בר אבא מתמיה דר' יוחנן זית ככוס אומר עליו בורא פרי העץ וכהאי דשלקות דהתם דלדידיה ס"ל לר' יוחנן דבמילתייהו קיימי והרי הכא כללא הוא דכייל כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אלמא דמיהת שמעינן לר' יוחנן גופיה דס"ל דגם לזית כבוש והיינו מליח שהוסר גרעינתו ולאו בריה הוא לדבריהם דפרק היינן ולפי' ה"ר יוסף דכאן ומ"מ טעון ברכה אף לאחריו וזית שכבשו סתם קאמר ומשמע בין גדול ובין בינוני דליכא למימר ביה פש ליה שיעורא ואפ"ה מברכינן עליה ברכה הראויה לו תחילה ובסוף. וא"כ על כרחך דמ"מ בריה מיקרי אף שהוסר הגרעין וזהו כפי' האי דתוס' דכאן וחולק הש"ס דהכא עם הש"ס דהתם. באופן דהיכי דנימא בהאי עניינא בסוגיא דהכא ודהתם לא פליגינן מקושיא ומן הדחק זו הלחץ בהשוות הסוגיות לדינא אבל על כן לבי אומר לי כי לולי דבריהם דהני אבלי רברבי ומטיבותייהו דמרי אמינא ביה מלתא דלא איכא חד לד להשוות להני תרי תלמודי בהאי דינא דבריה האי מילתא הוא דאיכא. מיהו האי מילתא תליא בפלוגתא דרברבתא ואבוא בכאן ברמז ובדרך קצרה בלא להאריך כי אם במה שיצטרך בהכרח בענין ביאור דהאי עניינא ודלקמן. ובתחלה נבאר מה שיש לדקדק עוד בענין שבמתניתין נוסחא דהתם מגוכחא דהכי בהאי עובדא ממש כדנראה להדיא דעובדא חדא הוה וכמוזכר לעיל. וזה דהא התם אמרינן לעיל גבי האי פלוגתא דשלקות תהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימן בר יפת אצל ר' חייא בר אבא וכו' ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן וכו' ודחי לה הש"ס דילמא בורא נפשות רבות וכו' א"ל ר' ירמיה לר"ז ר' יוחנן היכי מברך וכו' כדהובא לעיל. והיכא למידק דהא הכא קאמר ליה רבי יוחנן לר' חייא בר אבא בבלייא למה את מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אלמא דקרי ליה מין שבעה ואע"ג דמליח הוה לא הפסיד ברכתו בין לפניו בין לאחריו. וזה כבר הקדמנו שאין לנו לומר בענין אחר אלא דחדא עובדא הוה. האי דהכא והאי דהתם והבאה מדאמר ליה הכי ש"מ דס"ל דכבוש ושלוק במילתיה קמייתא קאי וא"כ ה"ל לר' זירא למימר בהדיא שמיע לי מר' חייא בר אבא מתמיה דר' יוחנן דקאמר ליה בהאי עובדא דעביד בנפשיה דש"מ דשלקות במילתייהו קיימי ועוד הא ודאי ר' חייא בר אבא שמע הברכה שבירך ר' יוחנן דהא היה מסתכל ביה קאמר וא"כ אמאי ספוקי מספקא ליה לר' זירא בהאי שהדותא דר' חייא בר אבא הי ברכה דבריך ר' יוחנן ולהכרית מהסברא אי אמרת בשלמא וכו' ואמאי שביק ליה למידחי מילתיה כדדחי ליה ודלמא בורא נפשות רבות ולימא הכא בפירוש שמענה מר' חייא בר אבא דר' יוחנן בריך ברכה הראוי' למין ז' מלפניו ומלאחריו. ועל כרחך לומר דמכל הלין במעיין דר' חייא בר אבא לא אסיק לכולא דהאי עובדא קמיה דר' זירא כ"א סתמא הוא דקאמר ליה אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובריך עליה תחלה וסוף אבל כל האי דאפסיק הכא מאי דקאמר ליה ומאי דאהדר ליה ר' יוחנן לא סיימיה ר' חייא בר אבא קמיה דר' זירא ולפיכך הוצרך ר' זירא להכרית מדנפשיה כדקאמר א"א"כ וכו' ודחי לה הש"ס כדאיתא וזה פשוט. ומעתה נאמר דמכוין שכן הוא א"כ כל הא דאקשי ליה ר' ירמיה לר' זירא ור' יוחנן היכי מברך וכו' ור"ז אהדר ליה מי סברת וכו' והאי דר' יוחנן זית גדול הוה וכו' זה הכל מכח הכרח הסברא ודרך פלפול הוא דאמרי והאי דלעיל נמי קאי ולברורי דינא דשלקות מכח האי פלפולא היכי מברך וכו' ומהאי שינויא דשני ליה זית גדול הוה וכדלקמן. ובהיות כן לא הוה יכול ר' זירא לבנויי לר' ירמיה כדבני הכא משום בריה דאי הוה משני הכי הוה יכול ר' ירמיה לאקשויי טפי אמילתיה דר' זירא כאשר יתבאר. ובתחלה נבאר מכמה וכמה דינים המסתעפים וענפיהם תלוים על הברם דהסוגיא זו ושארי סוגיות ותליא ג"כ בפלוגתא דרברבתא: הא' בדין ברכת בורא נפשות אי בעי שיעורא. דהתוס' בפרקין בס ד"ה בצר ליה שיעורא וכו' כתבו בשם הר"י שהיה אומר דכיון דלאו ברכה חשובה היא אפי' בבציר משיעורא מברכינן לה והתוס' דחו לסברת הר"י וכתבו ולא נראה וכו' ולהרא"ש חזיק דספוקי מספקא ליה בהאי מילתא כדכתב בפרקין בדבור דר' חייא בר אבא וכו' ויש להסתפק על ברכת בורא נפשות אם צריכה שיעור וכו' ולא הכריע. ובענין כמה נחלקו התוס' והרא"ש בזה בארתי בארוכה ואין כאן מקומו ויעדתי לזה בסוף מכילתין לבאר בס"ד. ובכאן לא נאמר אלא בקצרה דסוגית הש"ס דהתם בהאי עניינא דקיימינן כסברת הר"י הוא דאזלא כאשר יתבאר לפנינו: הב' בדין כזית שאמרו לברכת המזון אי מדאורייתא היא אי מדרבנן. וכבר זכרתי מזה דפלוגתא דרבוותא היא כאשר נתבאר לעיל בפ"ג בהלכה ג' ד"ה וברכת המזון וכו' ע"ש ושיטתא דהאי ש"ס ס"ל דמדאורייתא היא וכן נמי חייבות בבה"מ מדאורייתא כמבואר שם דהא בהא תליא ויתבאר עוד בארוכה בס בעזרת האל. ועיין עוד לקמן בפ"ז בהלכה ב' מזה: הג' בברכת מעין שלש אי מדאורייתא היא אי מדרבנן וזה ג"כ פלוגתא דרבוותא דדעת הסמ"ג במצות עשה כ"ז בסופה בהלכות שאר ברכות שמדברי סופרים היא וכך דקדק הוא ז"ל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' ברכות בהלכה י"ב וכ"כ הכ"מ שם שכן דעת הרמב"ם והני כתבתי דיש ללמוד מדבריו ריש פ"ד דס"ל כהני רבוותא דמדאורייתא היא וכן דעת בה"ג ורבינו אחי גאון בשאילתות פרשת יתרו וכ"כ הרא"ש ז"ל בפרקין ובפ' דלקמן וכ"כ במרדכי סוף פ"ז ע"ש ובארתי גם מזה בארוכה שם ואין כאן מקומו: הד' בדין דבריה ופשוט הוא דלכ"ע אינה אלא מדרבנן וכ"כ התוס' ישנים בפ"ח דיומא ויתבאר עוד בארוכה בסוף מכילתין בס"ד: הה' בדינא דשלקות דתליא בפלוגתא דהאי מילתא דר' יוחנן אי במילתייהו קיימי אי לא כדאיתא בסוגיא דהתם וכן הכא לקמן בהסוגיא ומסקנת הפוסקים כדרב חסדא משום רבינו וכו' ואני אומר כל בתחלתו בפה"א וכו' ומשום דלא קיס לן שפיר במילתיה דר' יוחנן היכי ס"ל וכל חד וחד מתרץ אליביה כדאיתא בהסוגיא הדרינן בהאי למאי דקיימינן בביאור הסוגיות בענין דינא דבריה דכבר נתבאר בדברינו למעלה כמה שיש לדקדק לסברת התוס' והרא"ש בזה בענין ברלי להשוות הני סוגיות במה שכתבו לחלק בין זית מליח שחסר הגרעין ובין זית שלם שהקשיתי דהא מיהת משמע מהכא דלקמן לר' יוחנן דאף על זית שכבשו והיינו זית מליח מברכינן עליה בורא פרי העץ ואי קאי במילתיה לענין ברכה בתחילה ממילא שמעת מינה דגם לענין ברכה אחרונה במילתיה הוא דקאי וכהאי כללא דכייל ר' יוחנן הכא כל שהוא ממין שבעה וכו' וכל דבעית לבנויי להך קושיא יהי' בדוחק כמו שזכרנו למעלה אבל למאי שנתבאר במה שזכרנו מענין חמשה חלוקי דינים הללו נוכל להשוותן להני תרי תלמודי בהאי דינא דבריה וטעמא רבה נתבאר לנו כמה דבני התם דהאי דר' יוחנן זית גדול הוה ולא בעי לשנויי כדמשני הכא משום בריה שהרי נתבאר לנו דמה דבקיל וטרי התם אליבא דר' זירא דקאמר ועוד האמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן וכו' הכל מן הסברא הוא ומוכרח הוא דר' חייא בר אבא לא אסיק לכולא מילתא דר' יוחנן קמיה דר' זירא כ"א סתם א"ל אני ראיתי את ר' יוחנן וכו'. כמו שהוכחתי לעיל דאל"כ קשה למה ליה לר"ז להכרית מכח האי א"ה בשלמא וכו' וזה ברור ופשוט הוא כמבואר למעלה ובהיות כן מפרשינן נמי להא דפריך ליה ר' ירמיה לר' זירא ולהא דבני ליה ר"ז ג"כ לפי ענין הוה והדינא דשלקות דלעיל קאי דר' זירא הביא ראיה דס"ל לר' יוחנן דשלקות במילתייהו קיימי מדבירך על זית מליח תחלה וסוף והיה פשוט לו דברכה מעין ג' בירך וא"כ ס"ל לר' זירא אליביה דר' יוחנן דבריה ליס דשיעורא דכזית מדאורייתא הוא דאל"כ אלא כדעת הסוברים דשיעורא דכזית מדרבנן הוא הוי קשה מאי פסיקא ליה לר"ז דברכה מעין ג' בירך דילמא בורא נפשות בירך וכדבאמת דחי ליה הש"ס הכי ואיהו הא לא שמיע ליה מר' חייא בר אבא הי ברכה שבירך כדהוכחנו למעלה וא"כ מנא ליה דשלקות במילתייהו קיימי אלא ע"כ לומר דלר' זירא מיפשט פשיטא ליה מדקאמר ר' חייא בר אבא שבירך ר' יוחנן על זית מליח משמע דקפיד ר' יוחנן לאכלו לכל הזית וכדי שיברך עליו ברכה אחרונה א"כ הוה פשיט ליה ר"ז דהאי ברכה אחרונה מעין ג' הוה והלכך הקפיד ר' יוחנן לאכול לכל הזית כדי לקיים ברכה דאורייתא אשיעורא דאורייתא וכדעת הסוברים כן שזכרנו לעיל דאם תאמר שבירך בורא נפשות א"כ למה הקפיד על שיעורא דכוליה זית הא לבורא נפשות לא צריכא שיעורא ולא תיקשי הרי כשיעור השיעור לא תבחנה הברכה וזה מוסכם הוא וכדכתבו הרשב"א והרא"ש ז"ל בפרקין דהא ליתא דזה דוקא בברכה ראשונה אבל לברכה אחרונה אם היא בורא נפשות לא בעינן שיעורא וכסבר' הר"י שזכרנו ועיין מזה לקמן ד"ה התינון הרי פחות מכזית מה שיתבאר בזה בס"ד. והכי סוה ס"ל לר"ז ודחה ליה הש"ס דהא גופא מנא לך דלמא לעולם בורא נפשות בירך דג"כ בעי שיעורא וכסברת התוס' דדחו להאי דהר"י. הרי לך ביאור במאי דמחולקין בין ר"ז וסתמא דהש"ס דדחי להוכחה דיליה בדינא דשלקות. ונתבאר טעמיה דר"ז מ"ט לא הוה ניחא ליה למימר כדדחי ליה הש"ס הא חדא ואידך דהכרית ר"ז לדעתיה דר' יוחנן ממה דקאמר איהו גופיה בעלמא והיינו האי דפרק שלשה שאכלו דאמר נמי ר' חייא בר אבא מתמיה דר' יוחנן להוציא אחרים עד שיאכל כזית דגן והכוי רבוותא דדייקי מכאן דכזית דגן דוקא דאיכא ברכה דאורייתא אשיעורא דאורייתא. ויתבאר מזה בארוכה בשלהי מכילתין בס"ד. ואחרי שנתבאר הוכחה דר"ז וטעמיה דלא קיבלה להאי דדחייה דדחי הש"ס דלמא בורא נפשות בירך ומטעמא דאמרן יתבאר לן נמי הא דלקמן מה דבקיל וטרי ר' ירמיה עם ר"ז ומאי דאהדר ליה הכל על האי הוכחה דר"ז דלעיל בדינא דשלקות קאי. וזהו דפריך ליה ר' ירמיה לר"ז ר' יוחנן היכי בריך על זית מליח וכו' וכלומר וליטעמיך ולסברא גופא דידך על כרחך לומר דר' יוחנן בורא נפשות הוא דבירך ולא כדקאמרת דמעין ג' בירך דהא זית מליח מכיון דשקלית לגרעיניתא בצר ליה שיעורא ואי אמרת בשלמא דבורא נפשות בירך ולא שמעינן מיניה דשלקות במילתייהו קיימי ניחא הא דבירך ברכה בסוף משום דלבורא נפשות לא בעינן שיעורא וכסברא דידך בעלמך בהא אלא אי אמרת דמעין ג' בירך הא שיעורא בעינן וקשיא היכי בירך ועלה הוא דמשני ר"ז דלדידי נמי לא קשיא דמי סברת דכזית גדול בעינן וכו' וא"כ אימא לך דזית דר' יוחנן גדול הוה ולעולם פש ליה שיעורא ומדקפיד לאכול לכל הזית ע"כ ש"מ דברכה מעין ג' הוא דבריך ולקיים ברכה דאורייתא אשיעורא דאורייתא וכהאי דר' יוחנן בפ' שלשה שאכלו וכדלעיל ומדזכינו לידע תוכן הסקלא והטריא דר"ז עם ר' ירמיה דהשתא מהדר ליה נמי אקושיא דידיה בדינא דשלקות דהדרינן ג"כ דמוכרח מברכתא דר' יוחנן דשלקות במילתייהו קיימי ממילא ניחא לן נמי בהא דלא מהדר ליה רבי זירא דטעמיה דר' יוחנן משום בריה והיינו דאף מסתמא הוסר הגרעין מ"מ הואיל ומבריה הוא אכתי שם בריה עליה ועל כרחך דהכי בעינן נמי לפרש אליבא דפי' האי דל התוס' שם ד"ה בצר לי' שיעורא וע"ש. וכדמשני הכא דאי הוה מהדר ליה הכי הוה מצי ליה לר' ירמיה למיהדר ליה דאי הכי דאתינן לשיעורא מדרבנן דהא בריה על בריה דפחות מכשיעור לכ"ע לא הוי אלא מדרבנן כמבואר לעיל ולפ"ז לא קפיד ר' יוחנן אשיעורא דאורייתא א"כ הדרא קושיא לדוכתה דהא אימא לך דבורא נפשות בירך דנמי לא הוית אלא מדרבנן ולא בעינן שיעורא ואכתי מנא לך דשלקות במילתייהו קיימי זהו טעם כעיקר על דלא שני ליה ר' זירא התם כהאי דמשני הכא ולעולם לדינא איכא למימר דגם ש"ס דילן מודה לש"ס דהכא דבריה מיהת מדרבנן צריכה ברכה ואע"ג דליכא שיעורא דכזית. זה מה שעלה במצודתי להשוות להני תרי תלמודי לדינא בדינא דבריה וכפירושא דהסוגיא דהתם ובענין קושיא דר' ירמיה ופירוקא דר' זירא וכאופן זה נתבאר לן דהאי סוגיא דהתם אזלא כהני רבוותא דסברי דכזית שיעורא דאורייתא וברכה מעין ג' מדאורייתא ולברכת בורא נפשות לא בעינן שיעורא כסברת הר"י ולהרא"ש ספוקי מספקא ליה ונתבאר לן ג"כ לטעמיה דהרמב"ם שלא זכר כלום מדינא דבריה דלמאי שנתבאר דגם סוגיות הש"ס דילן ס"ל כדהכא בהאי דינא א"כ אזלא הסוגי' דלא כהלכתא לשיטתו דתפס לשיעורא דרבינא דפ"ג לעיקר וכמו שבארתי שם וא"כ כזית שיעורא מדרבנן הוא כדמוכח מהתם ומהסיא דר' צדוק בפ' היינן ובענין ברכה מעין ג' לדעתו ז"ל זכרתי כאן אפס קצהו ויתבאר עוד בארוכה מזה והשייך לזה במקום אשר יעדתי בשלהי מכילתין בס"ד ולמאי דמפרשינן תדויק נמי לישנא דהש"ס דהכא דקאמר לטעמיה דר' חייא בר ווא מה דהוה צריכה ומספקא ליה מפני שגלעינתו ממעטתו מכשיעור שהרי אינו ראוי לאכילה וכשמולחין אותו לכבשו מסתמא מסירין הגרעין

ממנו

גליון הש"ס

* ותכ"א וכו' ונוטלין ממנו לידים בבבלי הגי' בדברי חכמים ואין נוטלין ממנו לידים. ועי' ברא"ש ורשב"א ז"ל שם ובש"ע סי' קס שם שני דעות בזה. ועב"י שם ואפשר לומר דמחולקין בגי'. אמנם באמת דברי ירושלמי אלו שם מעותקים מן התוספתא פ"ד. ושם הגירסא כמו בש"ס דילן. ולא נזכר בשום א' מהפוסקים גירסא זו בדברי חכמים. וגם אף במקום שנחלקו הירוש' ותוספתא יש לפסוק כהתוספתא ועי' ברא"ש פ"ד ופ"ה מנעשר. ובשו"ת רש"כ ח"ג סי' נו. ובנג פשוט סי' קכה. וע"כ לא הביאו הפוסקים שם דאי' מכאן:

שנויי נוסחאות (פו"ו) איבוד כד"ו אובדן.

עמודי ירושלים

מלתא דר' יוחנן אמרה שכן אפי' אכל פרידה אחת של ענב או פרידה א' של רימון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה. ראיתי להעטרת תפארת (כה"א ז' כ"ז ע"א) שכתב דהוא תיבה נדולה דהא פרידה אחת של רימון הוא גדול מזית דרימון בכל מקום גדול מזית ואם כן בלאו הכי טעון ברכה דאיכא שיעורא עיין שם שהגיה בצריך עיין ולא ידענא מאי קושיא דהא מבואר במסכת כלים (פ' י"ז מ"ה) הרימון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני אם כן מבואר דאיכא רימונים קטנים ומה שאמרו בכל מקום דרימון הוא גדול מזית היינו ברימון בינוני אבל הכא בירושלמי מיירי ברימון קטן והוא קטן מזית דבודאי איכא רימונים קטנים ואם כן מעיקרא לא קשה מידי: